

Archeologienota Dilbeek Libelstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Sander DEBRABANDERE

25-3-2021

Titel: Archeologienota Dilbeek Libelstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Sander Debrabandere

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2021C163

Intern projectnummer: 2021.057

Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Dilbeek, Libelstraat

Lambertcoördinaten plangebied: X: 140581,04, Y: 171312,00; X: 140971,62 en Y: 171526,83

Kadastergegevens: Dilbeek, afdeling 1, sectie E, perceel 3L4, 3F2, openbaar domein (zie figuur 3)

Oppervlakte plangebied: 6549m²

Topografische kaart: zie figuur 1 en 2

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Sander Debrabandere (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 25/03/2021

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

<u>1.</u>	<u>INLEIDING</u>	<u>4</u>
1.1.	WETTELIJK KADER	4
1.2.	ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1.	VRAAGSTELLING	4
1.2.2.	RANDVOORWAARDEN	4
1.3.	WERKWIJZE EN STRATEGIE	4
1.3.1.	MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	4
1.3.2.	ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	5
1.3.3.	ADVIES SPECIALISTEN	5
1.3.4.	WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	5
1.3.5.	SELECTIE BRONNEN	5
<u>2.</u>	<u>BUREAUONDERZOEK</u>	<u>6</u>
2.1.	HUIDIGE TOESTAND EN GEPLANEDE WERKEN	6
2.2.	ARCHEOLOGISCH KADER	11
2.3.	SYNTHESE	13
<u>3.</u>	<u>SAMENVATTING</u>	<u>14</u>
<u>4.</u>	<u>BIBLIOGRAFIE</u>	<u>15</u>
<u>5.</u>	<u>BIJLAGES</u>	<u>16</u>

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Dilbeek Libelstraat (provincie Vlaams-Brabant), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

Deze archeologienota betreft een nota met beperkte samenstelling. Indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoont dat:

- 1) met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
- 2) de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
- 3) verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn, dan mag de rapportering over het bureauonderzoek van het terrein beperkt blijven tot nota met beperkte samenstelling zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk versie 4.0, p. 108. Voor dit project is element 1 van toepassing. Het doorslaggevend aspect betreft de archeologische beschrijving van het onderzochte gebied.

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

Op basis van de info aangereikt door de initiatiefnemer, het raadplegen van enkele digitale en analoge bronnen kon de nota met beperkte samenstelling worden opgesteld door de erkende archeoloog.

1.3.3. Advies specialisten

Op het terrein werd in het verleden reeds een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Meer details over dit onderzoek werden nagevraagd bij en aangeleverd door Hadewijch Degryse (bestuurssecretaris archeologie, provincie Vlaams-Brabant) en door Els Patrouille (erfgoedconsulent archeologie, agentschap Onroerend Erfgoed), waarvoor dank.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

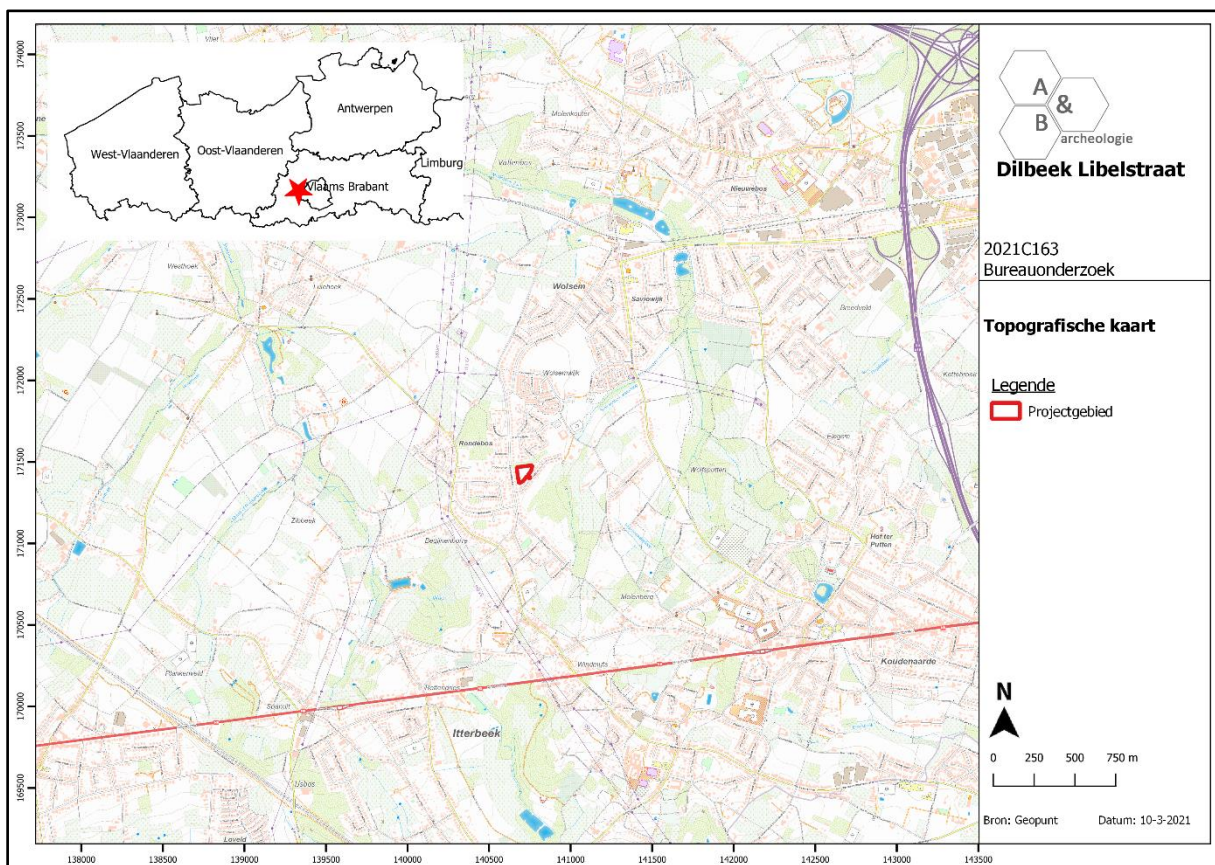
1.3.5. Selectie bronnen

Info over het project werd aangereikt door de initiatiefnemer, door de erkende archeoloog werden bijkomend enkele digitale en analoge bronnen geraadpleegd. Zoals hierboven aangegeven, werd bijkomende info aangereikt door H. Degryse en E. Patrouille.

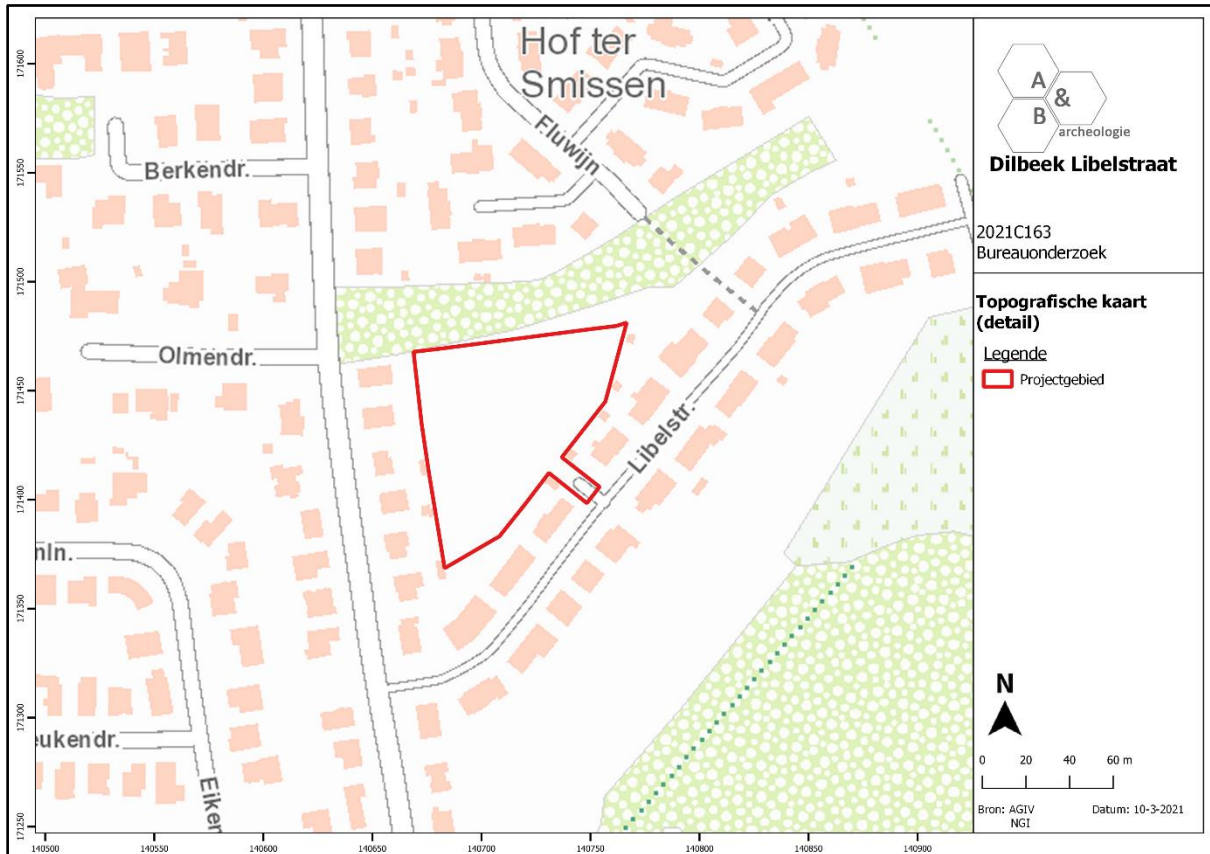
2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand en geplande werken

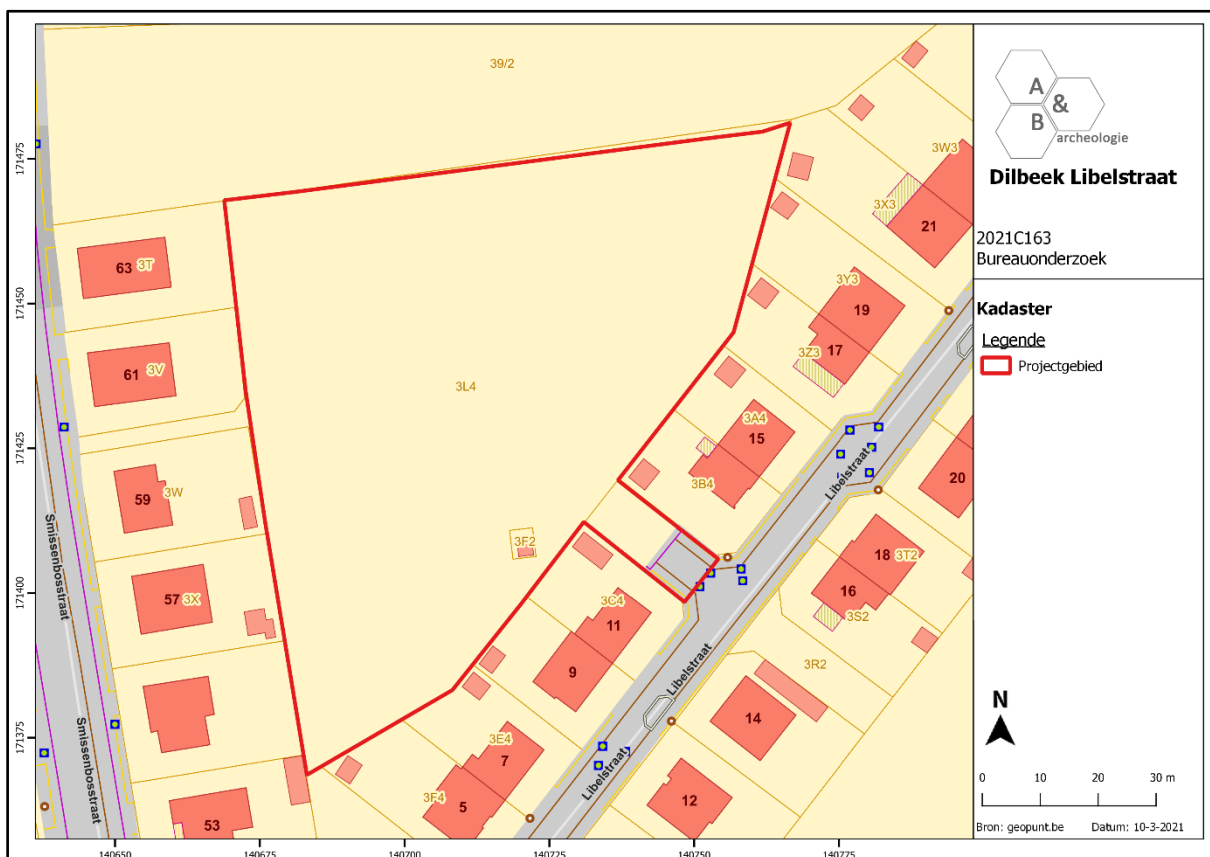
Het terrein is gelegen in Dilbeek, een fusiegemeente gelegen in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant. In het oosten grenst Dilbeek aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in het noorden aan Asse, in het westen aan Ternat, in het zuidwesten aan Lennik, in het zuiden aan Sint-Pieters-Leeuw. De fusiegemeente bestaat uit de deelgemeenten Dilbeek, Groot-Bijgaarden, Schepdaal, Itterbeek, Sint-Martens-Bodegem en Sint-Ulriks-Kapelle. Het plangebied is tamelijk centraal gelegen in het grondgebied van de gemeente, zo'n 2km ten noordwesten van de kern van Dilbeek en 2km ten zuidoosten van de kern van Sint-Martens-Bodegem. Het is een inbreidingsgebied gelegen in een verkaveling. Het driehoekige plangebied, ca. 6549m² groot, grenst in het noorden aan een groenstrook, in het westen aan huizen en tuinen langs de Smissenbosstraat en in het zuidoosten aan huizen en tuinen langs de Libelstraat. Centraal in de zuidoostelijke zijde heeft het terrein een uitweg naar de Libelstraat. Het plangebied is onbebouwd en braakliggend, wel is een Y-vormig patroon zichtbaar dat duidt op de locatie van nutsleidingen die reeds zijn aangelegd op het terrein.

Figuur 1 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: NGI).

Figuur 3 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van het plangebied (rood) (bron: geopunt.be).

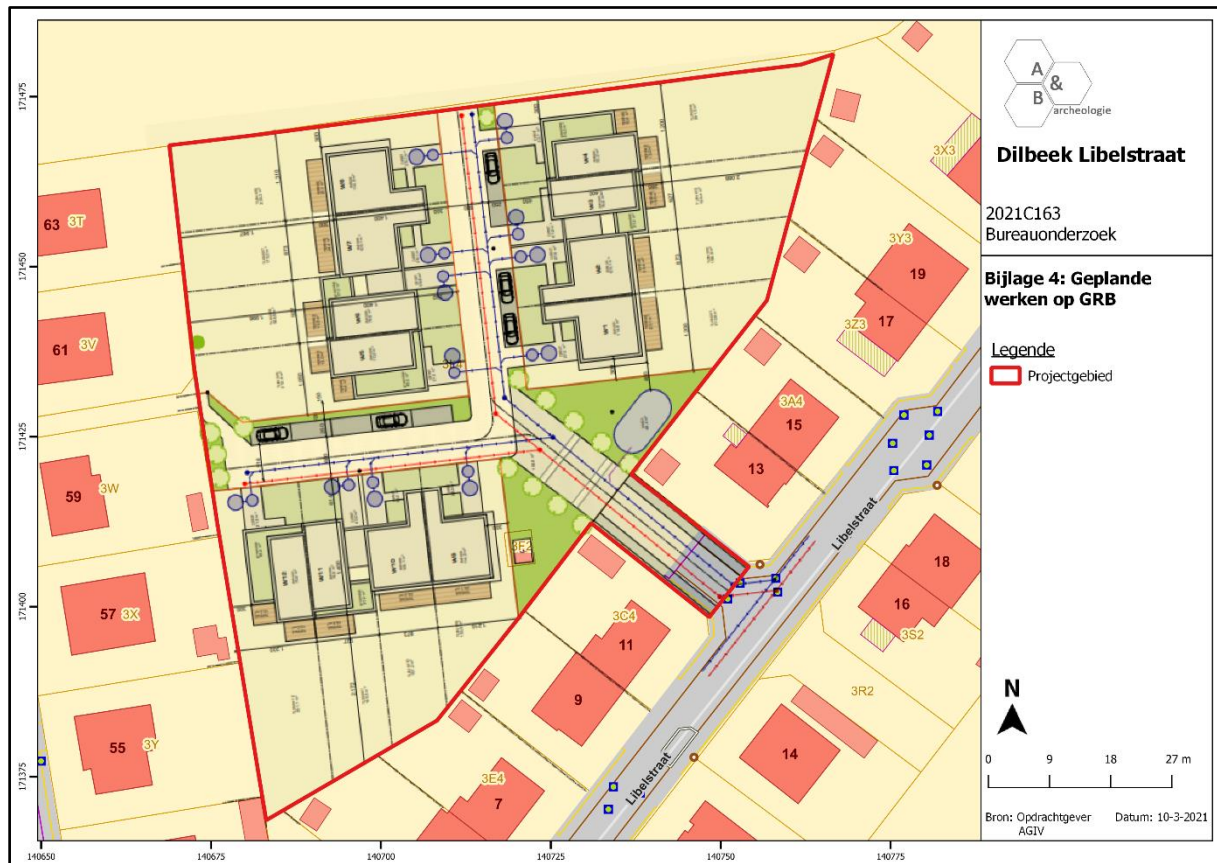

Figuur 4 Aanduiding van het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Het plangebied wordt verkaveld in 12 bouwloten voor halfopen bebouwing met bijhorende tuin. Er wordt een Y-vormige wegenis aangelegd, die het tracé volgt van de aanwezige nutsleidingen. Op de aansluiting met de Libelstraat wordt een groenzone met wadi voorzien. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden, waardoor het volledige plangebied zal verstoord worden.

Figuur 5 Ontwerpplan, het noorden ligt rechts (bron: initiatiefnemer).

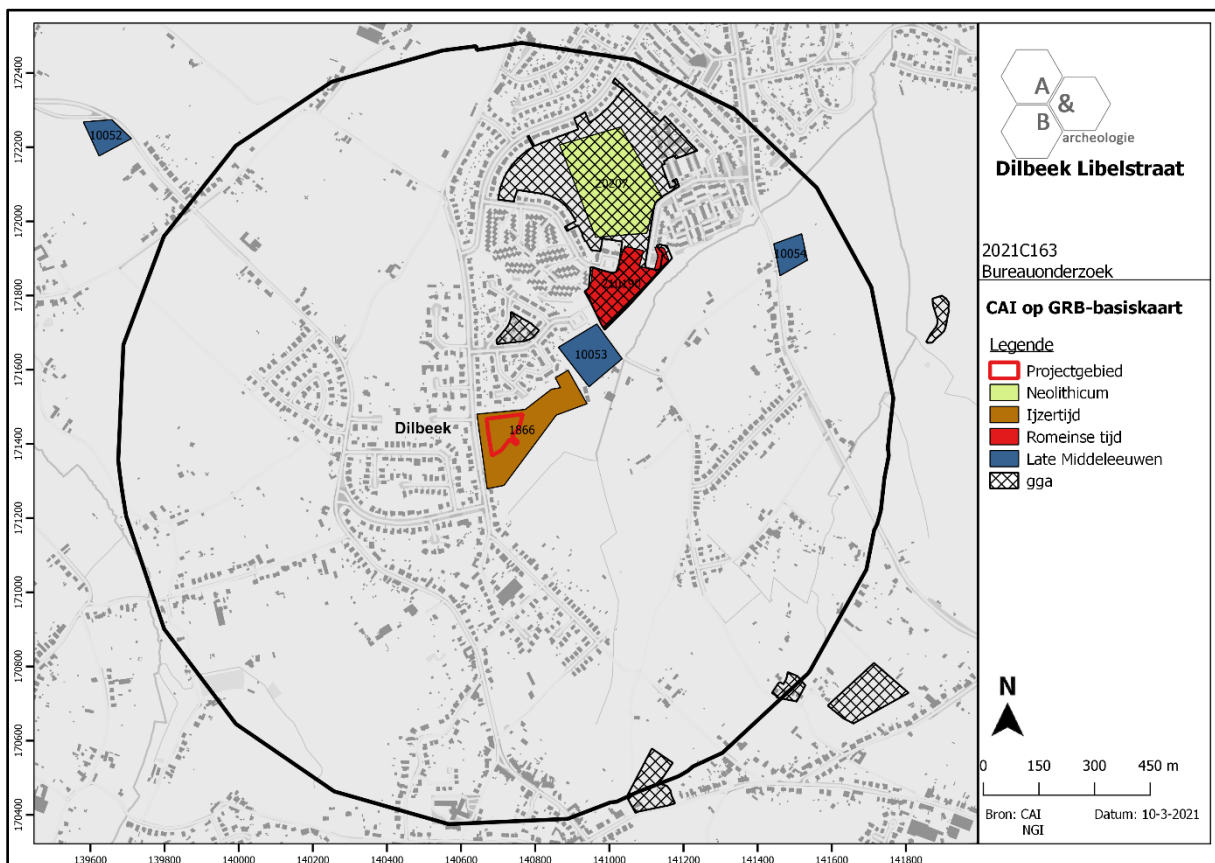

Figuur 6 Ontwerpplan geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

2.2. Archeologisch kader

Het plangebied maakt deel uit van CAI Locatie 1866, een zone groter dan het plangebied die in 2006 onderwerp was van een proefsleuvenonderzoek en/of opgraving uitgevoerd door erfgoedconsulenten van het toenmalige agentschap R-O Vlaanderen en door het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed. Het onderzoek kaderde in de aanvraag van een bouwaanvraag voor een verkaveling, die naderhand echter maar ten dele is uitgevoerd. De nutsleidingen die aanwezig zijn op het plangebied, getuigen van de voorbereidende infrastructuurwerkzaamheden voorafgaand de verkaveling.

Bij dit onderzoek werden op het deelgebied dat overeenkomt met het huidige plangebied 3 proefsleuven aangelegd, van 1,80m breed en met een onderlinge afstand van 20m. De conclusie na het onderzoek was dat er op het huidige plangebied geen opgravingen nodig waren.¹ Buiten de grenzen van het huidige plangebied werden bij het onderzoek (summiere) sporen van een protohistorische en Romeinse nederzetting aangetroffen.² Een verslag van dit onderzoek is als bijlage toegevoegd bij deze archeologienota.

Figuur 7 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

¹ Informatie verkregen van Els Patrouille, na navraag van haar bij Dirk Pauwels, de archeoloog die in 2006 het proefsleuvenonderzoek heeft uitgevoerd.

² PAUWELS, s.d.

Figuur 8 Situering van de proefsleuven aangelegd in 2006 op het plangebied (figuur aangeleverd door Els Patrouille).

Figuur 9 Overzichtsfoto van de langste sleuf aangelegd in 2006 op het plangebied (foto aangeleverd door Els Patrouille).

2.3. Synthese

Het driehoekige plangebied, ca. 6549m² groot, bevindt zich ca. 2km ten noordwesten van de kern van Dilbeek en 2km ten zuidoosten van de kern van Sint-Martens-Bodegem. Het is een inbreidingsgebied gelegen in een verkaveling. Centraal in de zuidoostelijke zijde heeft het terrein een uitweg naar de Libelstraat. Het plangebied is onbebouwd en braakliggend, wel is een Y-vormig patroon zichtbaar dat duidt op de locatie van nutsleidingen die reeds zijn aangelegd op het terrein.

Het plangebied maakt deel uit van CAI Locatie 1866; in 2006 werden op het plangebied 3 proefsleuven aangelegd, van 1,80m breed en met een onderlinge afstand van 20m. De conclusie na het onderzoek was dat er op het huidige plangebied geen opgravingen nodig waren. Buiten de grenzen van het huidige plangebied werden bij het onderzoek (summiere) sporen van een protohistorische en Romeinse nederzetting aangetroffen.

Het reeds uitgevoerde proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er met hoge waarschijnlijkheid/zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein.

3. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Dilbeek Libelstraat (provincie Vlaams-Brabant), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het driehoekige plangebied, ca. 6549m² groot, bevindt zich ca. 2km ten noordwesten van de kern van Dilbeek en 2km ten zuidoosten van de kern van Sint-Martens-Bodegem. Het is een inbreidingsgebied gelegen in een verkaveling. Centraal in de zuidoostelijke zijde heeft het terrein een uitweg naar de Libelstraat. Het plangebied is onbebouwd en braakliggend, wel is een Y-vormig patroon zichtbaar dat duidt op de locatie van nutsleidingen die reeds zijn aangelegd op het terrein.

Het plangebied wordt verkaveld in 12 bouwloten voor halfopen bebouwing met bijhorende tuin. Er wordt een Y-vormige wegnis aangelegd, die het tracé volgt van de aanwezige nutsleidingen. Op de aansluiting met de Libelstraat wordt een groenzone met wadi voorzien. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden, waardoor het volledige plangebied zal verstoord worden.

Het plangebied maakt deel uit van CAI Locatie 1866; in 2006 werden op het plangebied 3 proefsleuven aangelegd, van 1,80m breed en met een onderlinge afstand van 20m. De conclusie na het onderzoek was dat er op het huidige plangebied geen opgravingen nodig waren. Buiten de grenzen van het huidige plangebied werden bij het onderzoek (summiere) sporen van een protohistorische en Romeinse nederzetting aangetroffen

Het reeds uitgevoerde proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er met hoge waarschijnlijkheid/ zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein.

De geplande verkavelingswerken zullen niet leiden tot een vernieling van het archeologisch bodemarchief, aangezien het plangebied geen archeologische site herbergt.

4. Bibliografie

- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- PAUWELS D., s.d., *Op zoek naar het verleden van Dilbeek: archeologisch noodonderzoek op de verkaveling Wolsemveld*, VIOE (<https://oar.onroerenderfgoed.be/item/2697>)

5. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).....	6
Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: NGI).....	7
Figuur 3 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van het plangebied (rood) (bron: geopunt.be).	7
Figuur 4 Aanduiding van het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).	8
Figuur 5 Ontwerpplan, het noorden ligt rechts (bron: initiatiefnemer).	9
Figuur 6 Ontwerpplan geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	10
Figuur 7 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).....	11
Figuur 8 Situering van de proefsleuven aangelegd in 2006 op het plangebied (figuur aangeleverd door Els Patrouille).	12
Figuur 9 Overzichtsfoto van de langste sleuf aangelegd in 2006 op het plangebied (foto aangeleverd door Els Patrouille).	12

Bijlage:

- ➔ Verslag onderzoek 2006 (bron: <https://oar.onroenderfgoed.be/item/2697>)
- ➔ Ontwerpplan (bron: initiatiefnemer)

Op zoek naar het verleden van Dilbeek: archeologisch noodonderzoek op de verkaveling Wolsemveld

Dirk Pauwels (VIOE)

In de Centrale Archeologische Inventaris van Vlaanderen is het grondgebied van Dilbeek, en enigermate zelfs gans Vlaams-Brabant ten westen van Brussel, nog een grote lege vlek voor ongeveer alle periodes. Zelfs de welbekende Romeinse *vici* Kester en Asse zijn, afgezien van hun ligging en gegevens uit enkele beperkte observaties, in feite archeologisch nauwelijks bekend. In april 2006 voerden erfgoedconsulenten van het agentschap R-O Vlaanderen (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap), in het kader van de bouwaanvraag van de intercommunale Haviland voor de sociale verkaveling Wolsemveld, een proefsleuvenonderzoek uit op het terrein aan de Smissenbosstraat, op de zuidoostelijk georiënteerde noordflank van de gelijknamige beek. Op basis van de resultaten hiervan, grondsporen en scherven handgevormd ijzertijdaardewerk (w.o. een randscherf met opstaande rand en een rij vingertopindrukken op de schouder) alsook Romeinse dakpanfragmenten, werd het VIOE gevraagd het vervolgonderzoek uit te voeren in een als prioritair omschreven deel van de verkaveling. Vermits dit onderzoek het potentieel inhield de bovenvermelde kennislacune enigszins op te vullen en misschien zelfs voor bijv. het protohistorische aardewerk een soort regionale documentatiesite te creëren, ging het VIOE op dit verzoek in en voerde tussen juni en augustus met logistieke ondersteuning van de gemeente Dilbeek en de intercommunale Haviland, en met de hulp van vrijwilligers en studenten van de verschillende universiteiten, een archeologisch onderzoek op de verkaveling uit.

Een deel van terrein was reeds door rioleringswerken verstoord, en de zone van een parallel hiermee verlopende werfweg bleef verstoken van enig onderzoek. In eerste instantie werd aan de NO zijde van het verkavelingsterrein een areaal van ca 2200 m² aan weerszijden van de werfweg vlakdekkend onderzocht. Hierop aansluitend werd het hoogst gelegen deel van het terrein, dat niet door het verkennend onderzoek was onderzocht, door middel van 3 bijkomende proefsleuven gecontroleerd. Op deze manier is uiteindelijk ongeveer het hele verkavelingsterrein hetzij gesondeerd hetzij opgelegd voor opgraving.

De 5 werkputten vormen in feite twee lange stroken opgraving aan weerszijden van de werfweg die het terrein in de lengte doorkruist. Algemeen gesproken bevatten de werkputten ten Z van de weg beduidend meer grondsporen, terwijl de densiteit van de sporen over het terrein ook van W naar O afneemt.

Een groot aantal van de geregistreerde sporen zijn als boomvallen te interpreteren. Sommige hiervan dateren in of zelfs van vóór de Romeinse periode. Het oudste artefact afkomstig van de site dateert nog van veel vroeger. Het is een prachtige silex pijlpunt die in het (laat)neolithicum – vroege bronstijd kan gedateerd worden (fig 1). In Dilbeek kwam deze punt weliswaar niet duidelijk niet in zijn oorspronkelijke context, tevoorschijn, maar in de vulling van een kuil die voor het overige enkel Romeins vondstmateriaal bevatte.

Slechts een drietal kuilen, waarvan er twee van het zgn. klokvormige type, leverden protohistorische nederzittingsresten zoals een spinschijfje, verbrande silexfragmentjes, verbrande leem en vanzelfsprekend handgevormd gebruiks aardewerk op. Gezien de beperkte hoeveelheid en de fragmentatie van de scherven, waarbij het zoals zo vaak ook nog voornamelijk om wandscherven gaat, is een verfijndere toewijzing dan aan de ijzertijd nog niet echt haalbaar. Zowel dikwandige als dunwandige, besmeten als gegladde, afgeronde als geknikte vormen zijn vertegenwoordigd. Eén kuil bevatte scherven van een handgevormde onversierde, geknikte kom met een opstaande schouder en een licht uitstaande afgeronde rand die voor driekwart terug kon worden geassembleerd. Dit type kom kan in de midden ijzertijd (500-250 v. Chr.) worden gedateerd.

Een aantal kuilen leverden een staalname van Romeins aardewerk op. Wij vermelden hier slechts één ondiep bewaarde kuil – die ook de silex pijlpunt bevatte - met een houtskoolrijke laag waarin o.m. fragmenten van ruwwandige kookpotten met omgeslagen rand in diverse baksels, van deksels, een ingeknepen tuit van een kan, van een *terra sigillata* kom type Drag. 31 (2de helft 2de eeuw – 3de eeuw na Chr.) en van een beker met schuinvernauwde hals (ca 150-300 na Chr.). Een belangrijke aanwijzing voor de Romeinse occupatie van de site kon enkel in de laatste dagen van de opgraving worden onderzocht. Aan de zuidrand van het terrein kon over een lengte van ca 20 m en een breedte van 2 m een 20 tot 60 cm dik dakpanpakket worden geregistreerd. In het profiel is duidelijk hoe een aantal kuilen/greppels met de dakpannen zijn opgevuld. De aanwezigheid van brandsporen op enkele plekken in de dakpanconcentratie doet vermoeden dat wij hier hoogstwaarschijnlijk te maken hebben met de puinlaag van een Romeins gebouw dat zich nog verder zuidwaarts van de opgraving, dicht bij de Smissenbosbeek, schuilhoudt. Deze dakpanlaag kon beperkt worden bemonsterd: behalve wat kleine aardewerkfragmenten werd een sample van dakpanvormen en -baksels ingezameld. Met de netvermelde kuil en dit dakpanpakket bevinden wij chronologisch aan het einde van de Romeinse aanwezigheid ter plaatse. Dat het Wolsemveld sporen van een protohistorische en Romeinse nederzetting heeft opgeleverd staat buiten kijf, ook al zijn de resten hiervan beperkt. De proefsleuven hogerop op het terrein hebben uitgewezen dat hier geen indicaties zijn voor bewoning, hoewel deze leegte natuurlijk ook aan een intensievere erosiewerking te wijten kan zijn. Het terrein ten zuiden van de verkaveling daarentegen bevat zonder enige twijfel nog meer resten van, op zijn minst, de Romeinse occupatie bij de Smissenbosbeek.

- GRENS PUBLIEK - PRIVE
- INFILTRATIEPUT 2000L
- REGENWATERPUT 5000L
- BESTAANDE HOOFDRIOLERING
- OVERLOOP NAAR WADI
- PUBLIEK GROEN
- PRIVAAT GROEN / BEPLANTING
- TUIN / GRAS
- PRIVATIEVE INRITTEN
- PARKEERPLAATSEN IN GRASDALLEN
- WATERDOORLATENDE VERHARDING
- NIET-WATERDOORLATENDE VERHARDING
- WADI
- BESTAANDE ELEKTRICITEITSCABINE
- LANTAARNPAAL
- BESTAANDE BOOM
- NIEUWE BOOM